

37(01.13) + 9(032) = 002

rozprawy
Psychologiczne
Dla
BIBLIOTEK
10665 13.3 30

Odbitka z „Psychotechniki” Nr. 3.

Nr inw. 102307/64

MIEJSKA PRACOWNIA PSYCHOLOGICZNA W ŁODZI

(Szkiec działalności od założenia do października 1927 roku).

L. KARPINSKA - WOYCZYŃSKA.

Pracownia Psychologiczna w Łodzi jest instytucją miejską, której działalność pozostaje w ścisłej łączności ze szkolnictwem powszechnym. Powstała ona we wrześniu 1919 r. z inicjatywy senatora, D-ra Stefana Kopcińskiego, ówczesnego przewodniczącego Wydziału Oświaty i Kultury przy Magistracie m. Łodzi. Dr. Kopciński był też pierwszym kierownikiem Pracowni. Od maja 1920 r. kierownictwo objęła dr. Ludwika Karpińska - Woyczyńska, która dotychczas pozostaje na tem stanowisku.

Powstanie Pracowni pozostaje w związku z uruchomieniem pierwszej szkoły specjalnej dla dzieci umysłowo upośledzonych, które należało wydzielić ze szkół normalnych. Działalność Pracowni, ograniczona w pierwszym roku jej istnienia do badania zapomocą metody Binet'a-Simona rozwoju umysłowego kandydatów do szkoły specjalnej, uległa z biegiem czasu pogłębieniu i rozszerzeniu; rozwinęła się ona w trzech kierunkach i obejmuje działy:

- I Badanie umysłowego rozwoju dzieci:
 - a) z brakami umysłowymi (umysłowo upośledzone);
 - b) z brakami zmysłów (głuchonieme);
 - c) z brakami moralnymi (kradnące, moralnie zaniedbane).
- II Badanie inteligencji młodzieży, kończącej szkoły powszechne, dla doboru ogólnie uzdolnionych do średnich szkół miejskich.
- III Badanie zdolności zawodowych, wypróbowywanie metod psychologicznych dla celów doboru i poradnictwa zawodowego.

W związku z każdym z tych działów prowadzone są jeszcze prace specjalne. W zaznaczonym tu porządku, charakteryzującym organiczny niejako rozwój Pracowni, podam krótki szkiec jej działalności.

I a) W sprawie selekcji dzieci umysłowo upośledzonych współdzia-

łanie Pracowni Psychologicznej z Komisją Powszechnego Nauczania, jako władzą wykonawczą, regulującą ruch szkolny działwy łódzkiej, stało się nader ściśle. Wszystkie dzieci szkolne, uważane przez szkoły powszechne za umysłowo upośledzone, są badane w Pracowni. Ani jedno z nich nie zostaje przeniesione do szkoły specjalnej, ani zwolnione ze szkoły bez orzeczenia Pracowni Psychologicznej.

Ze względu na zamierzoną krótkość sprawozdania pominię tu, w jaki sposób postępowanie to ukształtowało się w praktyce dla możliwego uniknięcia jednostronności orzeczenia. Również i w zastosowaniu do wszystkich dzieci, które dla jakichś powodów (fizyczne lub umysłowe upośledzenie, choroby umysłowe, spóźniony przyjazd do Łodzi i t. d.) nie zgłoszili się we właściwym czasie do szkoły, miarodajnym dla Komisji Powszechnego Nauczania jest orzeczenie Pracowni Psychologicznej; rozstrzyga ono, do jakiej szkoły dziecko ma być skierowane, względnie czy i na jak długo ma być zwolnione z obowiązku szkolnego. W przypadkach, gdy zachodzi tego potrzeba, Pracownia przed wydaniem orzeczenia skierowuje odnośnie dzieci do lekarzy specjalistów. W ten sposób wszystkie dzieci, kwalifikujące się do szkoły specjalnej dla umysłowo upośledzonych, znajdują się w ewidencji Pracowni. Kładła ona stałe nacisk na konieczność otwierania nowych szkół tego typu, tak iż obecnie na terenie Łodzi znajduje się już 6 szkół specjalnych dla dzieci umysłowo upośledzonych o 38 oddziałach w sumie. W tej więc dziedzinie wyraźnie występuje bezpośrednie znaczenie praktyczne, które Pracownia posiada dla szkolnictwa powszechnego w Łodzi.

b) W 1922 r. Pracownia rozpoczęła badanie dzieci głuchoniemych. W dwóch szkołach dla głuchoniemych (polskiej i żydowskiej) wypróbowała skalę metryczną, ułożoną dla głuchoniemych przez Herderschégo. Po sprawdzeniu jej zgodności z obserwacją szkolną i uzupełnieniu jeszcze kilkoma „niemymi” testami stosuje się ją przy badaniu dzieci głuchoniemych, o ile są skierowywane do Pracowni.

c) W 1921/22 r. otworzono w Łodzi szkołę specjalną dla dzieci kradnących, wydzielonych z normalnych szkół powszechnych. Pracownia zbadała wszystkich kandydatów i kandydatki do tej szkoły (metodą B. - S i metodą Troszyna) dla ustalenia stopnia ich rozwoju umysłowego. Celem badania było z jednej strony stwierdzenie, czy istnieje stały związek między defektem moralnym a upośledzeniem umysłowym, z drugiej zaś — względ natury praktycznej, czy należy w danym przypadku stosować specjalne metody nauczania, jak przy dzieciach umysłowo upośledzonych? Wszystkie kradnące dzieci szkolne, wydzielane do szkoły spe-

cialnej dla moralnie zaniedbanych, bywają w dalszym ciągu badane w Pracowni dla orientacji nauczycieli, uczących w tej szkole.

Dla dzieci moralnie zaniedbanych Pracownia ułożyła specjalny arkusz obserwacyjny. We wrześniu roku bieżącego Pracownia uczyniła ważny krok naprzód w kierunku zajęcia się dziećmi moralnie zaniedbanymi, nawiązała bowiem kontakt z Sądami dla Nieletnich, odbyła konferencję z sędzią i opiekunami sądowni i przystąpiła do współpracy z nimi.

W związku z omówionym działem zajęć Pracowni pozostają niektóre prace specjalne, a mianowicie: wszystkie dzieci, które dostały się do szkoły specjalnej dla umysłowo upośledzonych, znajdują się przez cały czas pobytu w szkole pod kontrolą Pracowni. Poddaje się je co rok ponownemu badaniu. Wyniki tych badań mają dla szkoły znaczenie praktyczne; pod względem teoretycznym zaś rzucą pewne światło na kwestję stałości względnie wahań w ilorazie inteligencji osobnika w ciągu kilkoletniego okresu. Otrzymane dotychczas wyniki zestawia się obecnie do druku.

Oprócz używanego dotychczas arkusza obserwacyjnego, który wypełniają wychowawcy, kierujący dziećmi ze szkół normalnych do Pracowni dla zbadania, ułożono w 1926 r. nowy arkusz obserwacyjny dla dzieci już uczęszczających do szkoły specjalnej dla umysłowo upośledzonych. Arkusze te wypełniać będą wychowawcy ze szkół specjalnych po dłuższej obserwacji dziecka umysłowo upośledzonego. Arkusze tego rodzaju nie były dotychczas w użyciu.

Osiągnięty zapomocą tych kwestionariuszy materiał wraz z kilkukrotnym badaniem dziecka da możliwość stwierdzenia, czy istnieją pewne cechy psychiczne, specjalnie charakterystyczne dla dziecka umysłowo upośledzonego, i na czym owe cechy polegają.

Do prac z zakresu pierwszego działu należą również dokonywane obecnie za 7 lat zestawienia danych statystycznych z kwestionariuszy, w których szkoły podają corocznie spis dzieci o różnych brakach fizycznych i psychicznych; dalej sporządzanie za tenże przeciąg czasu zestawień i wykresów, dotyczących dzieci zbadanych, zakwalifikowanych i przyjętych do szkoły specjalnej dla umysłowo upośledzonych z punktu widzenia wieku ilorazu inteligencji, płci i wyznania.

Wreszcie do tego działu odnosi się kilka artykułów, ogłoszonych drukiem¹⁾.

¹⁾ Dr. L. Karpińska - Woyczyńska: 1) Badanie dzieci niedorozwiniętych ze szkół powszechnych m. Łodzi. Szkoła Powsz. Rok. II, zes. 3/4. 2) Miejska Pracownia Psychologiczna w Łodzi. Ruch Pedag. 1922, zes. 1/2 i 3) Rola psychologji

Inną pracą rozpoczęła Pracownia dla ulepszenia samej metody badania inteligencji. Ze względu na pewne braki skali metrycznej Binet'a-Simona, wynikające w części z faktu cechowania testów na materiale francuskim, przystąpiono do przekształcenia skali metrycznej i przystosowania jej do warunków umysłowych dzieci polskich. W 1921 r. przeprowadzono masowo (781 dzieci) i indywidualnie (163 dzieci) orientacyjne badania wstępne w szkołach powszechnych. Następnie zestawiono testy ze wszystkich używanych skal metrycznych (Binet-Simon, Bober-ta, Jaederholm, Terman), uzupełniono je niektórymi nowymi i rozpoczęło badania indywidualne.

Z powodu wielkiej liczby testów na każdy rocznik i nawału terminowej roboty zbadano dotychczas tylko po 100 dzieci (50 chłopców i 50 dziewcząt) 12, 13 i 14 letnich. Wyniki te opracowuje się dla przekonania się o odpowiedzialności wybranych testów do skali metrycznej. Opracowanie jednego z testów zostało ukończono).

II. Rok szkolny 1921/22 stanowi dla Pracowni okres wewnętrzznego przygotowania się do znacznego rozszerzenia prac dotychczasowych przez wciągnięcie w obręb swych zainteresowań 2-ech spraw: doboru ogólnie uzdolnionej młodzieży do szkół średnich i sprawy poradnictwa zawodowego. Pracownia rozstała w tym roku do miejskich i państwowych szkół średnich ogólnie kształcących i zawodowych kwestionariusz; na czoło wysuwa się w nim pytanie, czy szkoły uważają dotychczasowy egzamin wstępny za zadowalający i czy nie zyczyłyby uzupełnić go doбором, opartym na psychologicznej próbie uzdolnienia. W sprawach tych panowała jeszcze wówczas obojętność i brak zrozumienia. Zgłasza się tylko Miejskie Seminarjum Nauczycielskie, prosząc o przeprowadzenie doboru psychologicznego.

W roku 1922/23 Pracownia przeprowadza po raz pierwszy dobor psychologiczny kandydatów, zgłaszających się do Miejskiego Seminarjum Nauczycielskiego. Liczba ich przekracza kilkakrotnie liczbę miejsc wol-

w doborze dzieci umysłowo upośledzonych do szkoły pomocniczej. Ruch ped. 1923, zes. 4/g.

B. Miławska. Przyczynki do badań dzieci moralnie zaniedbanych. Ruch Ped. 1924, zes. 3/4 i 5/6.

Maria Więckowska: Metoda Herderschée'go w zastosowaniu do badań dzieci głuchoniemych w Łodzi. Szkoła Specjalna, Rocznik II, zes. 4.

3) Barbara Miławska: Metoda przyczyn i skutków Dawida (serja obrazkowa), jako test do badania inteligencji. Komunikat, wygłoszony dn. 26.IX.27 r. na sekcji psychol. II-go Polskiego Zjazdu Filozoficznego w Warszawie.

nych, chodzi więc o dobór najzdolniejszych z nich do szkoły). Odtąd dobór psychologiczny powtarza się w tej szkole corocznie.

W dwa lata po Seminarjum zgłasza się z takim samym życzeniem Miejskie Gimnazjum Męskie im. Piłsudskiego. Od 1924/25 roku egzamin psychologiczny do obu szkół przeprowadza się jednocześnie¹⁾. Obydwie te szkoły uczyniły egzamin psychologiczny obowiązkowym dla wszystkich kandydujących się do nich uczniów i uczenice.

Do chwili obecnej Pracownia przeprowadziła dobór psychologiczny pięciokrotnie. Próby, odnoszące się do uzdolnienia ogólnego, są wspólne. Poza tem dla kandydatów do seminarjum nauczycielskiego daje się kilka testów dla wypróbowania zdolności wychowawczych i pedagogicznych, a dla kandydatów do gimnazjum — testy dla wypróbowania zdolności matematycznych ze względu na matematyczno-przyroczniczy charakter gimnazjum. Wiele uwagi i czasu poświęca się na wybór, ułożenie testów, opracowanie instrukcji i na wypróbowanie uprzednio testów na innym materiale młodzieży: na kursach seminarjum żeńskiego z poza Łodzi, na uczennicach i uczniach ze społecznych gimnazjów i szkół, nie mających styczności ze zdającymi do Seminarjum i gimnazjum im. Piłsudskiego.

W ciągu pięciolecia niektóre rodzaje testów usunięto i zastąpiono innymi. Lecz i wtedy, gdy rodzaj testu pozostaje ten sam, poszczególne zadania, wchodzące w skład testu, zmienia się z roku na rok; powtarza się je najwcześniej po dwu latach, by uniknąć możliwości, że mogą być znane niektórym dzieciom.

Testy dobiera się w ten sposób, ażeby odpowiedzi dawały znaczne rozszanie, gdyż ocena ich nie może być alternatywna, tylko dawać stopniowane wartości. Ponieważ wskutek tego konieczne jest ciągłe porównywanie całego ocenianego materiału, ocena taka pochłania bardzo wiele czasu i pracy. Sam sposób wartościowania odpowiedzi i sprowadzania ocen różnych testów do wspólnej miary, koniecznej dla wyprowadzenia ostatecznego wniosku o uzdolnieniu osobnika w stosunku do zdającej grupy, uległy też w ciągu 5 lat pewnym zmianom. W 1927 roku zatrzymano się na systemie percentylowania. Ostateczna ocena uzdolnienia zdającego opiera się na uwzględnianiu próby psychologicznej i danych z arkusza obserwacyjnego, wypełnionego przez wychowawcę ze szkoły macierzystej; bierze się nadto pod uwagę wiek zdającego i jego wypowiedzenie się w ankiecie.

1) Do Męskiego Seminarjum Nauczycielskiego kandydatów zgłasza się bardzo niewiele, tak że dobór tam był słaby.

2) Do obu szkół zdać prawie wyłącznie uczniowie i uczennice, kończący szkoły powszechne. Kurs i seminarjum odpowiada pod względem wymagań IV klasy gimnazjalnej, tak, iż obie grupy dają się w zupełności łączyć.

Prace przygotowawcze i ocena olbrzymiego materiału, otrzymywanego z każdego egzaminu psychologicznego, pochłaniają corocznie kilka miesięcy wyteżonej pracy całego personelu Pracowni. Ostatnio przystąpiono do opracowania całego materiału dla ogłoszenia drukiem zebranego na tem polu doświadczenia.

Dla młodzieży żeńskiej i męskiej, zdającej do seminarjum i gimnazjum, a pochodzącej ze szkół powszechnych, ułożono specjalny arkusz obserwacyjny, który wypełniają wychowawcy dzieci z tych szkół. Przez kilka lat posługiwano się arkuszem, wzorowanym na arkuszu hamburskim dla uzdolnionych. W ostatnim roku zmieniono go, jako zbyt szczegółowy i wymagający znacznego nakładu pracy ze strony nauczycielstwa, które rzadko kiedy wymaganiom tym potrafiło sprostać. Ułożono dwa nowe, bardziej uproszczone arkusze obserwacyjne; osobno dla uczniów, zdających do gimnazjum (uzdolnienie ogólne i specjalne matematyczne), osobno dla dziewcząt (uzdolnienie ogólne i specjalne uzdolnienie zawodowe — wychowawczo-pedagogiczne).

W związku z coraz bardziej dającą się odczuwać potrzebą silniejszego zróżnicowania dzieci w obrębie szkoły normalnej (klasy przeciętnej normalne, klasy pomocnicze, klasy dla uzdolnionych) Pracownia przetłumaczyła i przygotowała kilka metod zagranicznych, służących do zróżnicowania według uzdolnienia dzieci z pierwszego roku nauczania; wszystkie testy, rysunki tablice etc. sporządzono własnymi siłami. Są to metody: hamburska (Klüver'a), lipska (Winkler'a) i metoda Rossolimo'a (w przeróbce Bartscha). Metody te wypróbujecie się na dzieciach z pierwszego roku nauczania dla zastosowania ich z chwilą, gdy istniejąca w Łodzi projekt zróżniczkowania pierwszych klas szkoły powszechnej na oddziały równoległe dojdzie do skutku.

III. Od 1921/22 roku datuje się też okres, w którym Pracownia zwróciła się do zagadnień, związanych z wyborem zawodu przez młodzież, kończącą szkoły powszechne. Pierwszym krokiem na tej drodze było przeprowadzenie przy końcu tegoż roku szkolnego ankiety we wszystkich 7 oddziałach szkół powszechnych. Ankieta stawia pytanie, jaki zawód pragnie dziecko wybrać, jakie są motywy tego wyboru, czy uważa, że nadaje się do tego zawodu i dlaczego i t. d. Do chwili obecnej przeprowadzono ankietę 6 razy i otrzymano ogółem odpowiedzi od 13.403 osób (chłopców i dziewcząt). Dane za pierwszy rok są zestawione. Obecnie Pracownia przystąpiła do opracowywania kilku narażeń punktów z ankiety za sześć lat ubiegłych. Zestawienie, które wykazuje liczbę i rodzaje podawanych zawodów oraz grupy zawodowe, wokoło których skupiają się życzenia młodzieży każdej płci, da wskazówkę, w jakich kierunkach musi Poradnia

prować w szkołach propagandę za wyborem właściwego, t. j. zgodnego z uzdolnieniem, z wymaganiami rynku pracy, a jednocześnie możliwego do osiągnięcia zawodu.

Kierownictwo Pracowni poczynszy od 1922 r. niejednokrotnie występowało wobec Magistratu z uzasadnieniem konieczności uruchomienia w Łodzi Poradni Zawodowej, tej niezbędnej placówki kulturalno-społecznej.

W styczniu 1923 r. Magistrat delegował kierowniczkę Pracowni do Niemiec dla zapoznania się na miejscu z badaniami psychotechnicznymi w Berlinie i Hamburgu¹⁾.

Zarówno w tym roku jak i w latach następnych Pracownia rozwinęła ożywą działalność, prowadzoną pod znakiem zorganizowania wzorowej Poradni Zawodowej, któraby z chwilą swego uruchomienia znalazła w niej gotowy oddział psychotechniczny. Pracownia zapoznaje się z obszerną literaturą zagraniczną i sprowadza książki, dotyczące psychologicznego zawodoznawstwa i poradnictwa; zestawia i gromadzi monografie zawodowe oraz materiały, dotyczące organizacji zagranicznych poradni, ich funkcjonowania, sposobów prowadzenia w szkołach propagandy za wykształceniem zawodowym, ich współpracy z lekarzem i nauczycielstwem, ich ustosunkowania się do warsztatów pracy i szkół zawodowych itd. Pracownia nawiązała stosunki z poradniami zagranicznymi dla wykorzystania u nas ich doświadczenia. Wszystkie te prace przygotowawcze mają na celu dostarczenie doradcy zawodowemu danych, które mogą mu ułatwić spełnienie zadania z chwilą otwarcia biura porad zawodowych.

Z drugiej strony Pracownia dąży do stworzenia solidnych podstaw dla swego przyszłego funkcjonowania przy Poradni w charakterze oddziału psychotechnicznego: zwiedza fabryki i szkoły zawodowe w Łodzi dla obserwowania przebiegu i techniki pracy w danych zawodach, sprowadza przyrządy lub każe konstruować je na miejscu według danych przez siebie wzorów, gromadzi testy i pomoce do badań, wypróbujecie metody badań psychotechnicznych, stosowanych zagranicą, na uczniach, kończących szkoły powszechne, i młodzieży ze szkół zawodowych; porównywa wyniki prób psychotechnicznych z wynikami obserwacji szkolno-warsztatowej dla wyprowadzenia wniosków o wartości metod badania, i t. d. Prace przygotowawcze dla zorganizowania Poradni Zawodowej wraz z oddziałem psy-

¹⁾ Dr. L. Karpínska - Woczyńska, Dobór dzieci uzdolnionych i próby zdatości zawodowej młodzieży w Berlinie i Hamburgu. Ruch Pedagogiczny, 1923, zeszyt 3.

chotechnicznym przy Miejskiej Pracowni Psychologicznej zostały doprowadzone do końca¹⁾.

W pierwszej połowie 1925 r. nadszedł wreszcie moment, gdy Magistrat łódzki był zdecydowany otworzyć Poradnię, przeznaczoną dla młodzieży ze wszystkich szkół powszechnych²⁾; zamierzono też wydelegować kierowniczkę Pracowni Psychologicznej na 6 tygodni do Francji, Belgii, Czechosłowacji, Austrii i Niemiec dla wzięcia kilku Poradni Zawodowych, które wyraziły gotowość zapoznania jej z całym trybem swych prac. Niektóre, wskutek ówczesnego ciężkiego stanu materialnego kraju i samorządu łódzkiego projekty te uległy zawieszaniu i dotychczas nie zostały zrealizowane³⁾.

Warunki te złożyły się na to, iż mimo stałego pogłębiania w dalszym ciągu doświadczeń i teoretycznych podstaw w dziedzinie poradnictwa i psychotechniki łódzka Pracownia Psychologiczna nie przeszła dotychczas do stosowania psychotechniki w praktyce. Kierownictwo Pracowni bowiem jest zdania, że poradnictwo jest kwestją o znacznie większej doniosłości społecznej, aniżeli próby psychotechniczne. Należałoby przedewszystkiem zorganizować Poradnię, któraby wpływała swemi objęta całą młodzieżą, przedewszystkiem zaś całą młodzieżą ze szkół powszechnych, któraby wciągnęła do współpracy szkoły i lekarzy (każde z nich we właściwym im zakresie pracy), któraby nawiązała stosunki z przedsiębiorstwami, warsztatami rzemieślniczymi, szkołami zawodowymi itd., ażeby móc radę swą poprzeć skutecznym czynem, t. j. skierować kandydata do warsztatu lub uczelni, gdzie można się szkolić i kształcić we wskazanym zawodzie.

W tych warunkach działalność oddziału psychotechnicznego, który, jako jedno z ogniw w tym zespole czynników, dostarczyć doradcy danych, uzupełniających informacje, osiągnięte z innych źródeł, lub rozstrzygnie jego wątpliwości, będzie pożądana i społecznie owocna.

Sama zaś pracownia psychotechniczna nie może udzielać „porad“.

¹⁾ O ile wogóle może być mowa o „końcu“ prac, wymagających ciągłego ulepszania, zwłaszcza w takiej dziedzinie, jak psychotechnika, co do której istnieje jeszcze dużo zastrzeżeń.

²⁾ Dla zainteresowania szerszych sfer sprawą poradni i zachęcenia ich do współudziału przy jej organizowaniu kierowniczkę Pracowni wygłosiła 17.II 25 r. w Stowarzyszeniu Techników odczyt p. t. „Ekonomiczne i społeczne znaczenie poradnictwa zawodowego“. Odczyt ten wydrukowano w Przegliądzie Włókniarskim, wychodzącym w Łodzi, 1925, zesz. 4-5 i nast.

³⁾ Obecnie projekt uruchomienia Poradni znów zaczyna przybierać realnie kształt; inicjatywa jednak z rąk Magistratu przeszła w inne ręce.

gdyż nie są to porady w ich właściwym znaczeniu pozytywnym. Z tych względów Miejska Pracownia Psychologiczna w Łodzi, która musi uważać się za instytucję o charakterze społecznym, przeznaczoną do służenia ogółowi młodzieży ze szkół powszechnych, nie śpieszyła ze wstąpieniem na drogę praktycznych zastosowań psychotechniki, dopóki istniała nadzieja otworzenia Poradni Zawodowej. Ło 10

O ile pracownia psychotechniczna nie funkcjonuje przy Poradni, działalność jej w praktyce może przejawiać się w formie przeprowadzania doboru negatywnego do określonych przedsiębiorstw lub szkół zawodowych. Z istoty swojej działalność taka posiada mniejsze znaczenie pod względem społecznym, obejmuje bowiem tylko garstkę kandydatów, poszukujących dla siebie zawodu, nie troszczy się o kandydatów odrzuconych i stoi przedewszystkiem na straży nie jednostki, obierającej zawód lecz samych zawodów, reprezentowanych przez przedsiębiorstwa i szkoły zawodowe.

Jakkolwiek w zakresie skromniejszym i o innym charakterze, niż poradnictwo pozytywne, dobór psychotechniczny posiada niewątpliwie walory ekonomiczne i społeczne, zwłaszcza jeżeli ma na względzie nie tyle korzyści przedsiębiorstw prywatnych ile szkół zawodowych, kształcących dla społeczeństwa przyszłych fachowców. W myśl tego pracownia łódzka nawiązała stosunki ze szkołami zawodowymi: państwowymi, miejskimi i społecznymi, które coraz częściej zwracają się do niej z prośbą poddania ich kandydatów doborowi psychotechnicznemu. Na najbliższą przyszłość przewiduje się przeprowadzenie doboru do żeńskiej państwowej szkoły przemysłowej, dla której po dłuższej obserwacji techniki pracy układa się obecnie testy, mające wypróbować uzdolnienie do zawodów, w jakich szkoła kształci. Ażeby jednak rozwinąć na szerszą skalę działalność psychotechniczną, koniecznym jest powiększenie personelu Pracowni, który już teraz jest przeciążony pracą bieżącą, związaną z dotychczas prowadzonymi działaniami zajęć⁴⁾. W warunkach obecnych nie tylko nie może być mowy o wydajnej pracy na polu psychotechniki, lecz niemal zupełnie brak czasu na teoretyczne opracowanie zebranych materiałów psychologicznych, co jest również konieczne, jak działalność praktyczna.

Omówione powyżej działy zajęć dotyczą wewnętrznej pracy. Dzia-

⁴⁾ Liczba asystentek, powiększając się z biegiem czasu, wzrosła w kwietniu 1924 roku do czterech. W Pracowni Psychologicznej oprócz Kierowniczki zatrudnione są panie: Maria Więckowska, Barbara Milawska, Celina Majerowiczówna i Janina Siwickówna. Coraz bardziej jednako daje się odczuwać potrzeba zaangażowania nowych sił fachowych dla odpowiedniego dalszego rozwinięcia działalności Pracowni Psychologicznej.

łałość Pracowni przejawia się jednak w pewnej mierze i nazewnątrz. Miejska Pracownia Psychologiczna w Łodzi, jako pierwsza tego rodzaju instytucja u nas w kraju, zdobyła sobie z biegiem lat zainteresowanie i zyskała zaufanie. Do niej zwracają się mniejsze ośrodki miejskie okręgu Łódzkiego o udzielanie wskazówek i informacji, urządzenie pokazów i badanie poszczególnych dzieci; do niej przyjeżdżają delegatki z innych związuających się pracowni psychologicznych dla zapoznania się z jej metodami pracy; Pracownia zapoznaje z metodami badań i wdraża do ich praktycznego stosowania nauczycielstwo z prowincji, przeznaczone do tamtejszych szkół specjalnych i do prowadzenia selekcji dzieci umysłowo upośledzonych; Pracownia demonstruje w szeregu konferencji dla nauczycieli i seminarzystów łódzkich metody badania inteligencji i innych funkcji psychicznych; udziela swych testów i pomocy do badań na wykłady psychologii w szkołach średnich społecznych i demonstruje na miejscu metody badań dla wycieczek absolwentów z tych szkół; urządziła też kilkakrotnie pokazy metod psychotechnicznych dla grupy inżynierów ze Stowarzyszenia Techników. Obecnie zaś na prośbę Wydziału Opieki Społecznej przy Magistracie m. Łodzi Pracownia rozpoczęła prowadzenie systematycznego kursu dla wychowawców z Miejskich Domów Wychowawczych i Ochron w celu zapoznania ich z teorią i praktyką badań inteligencji. W Kursie tym bierze również udział część nauczycielstwa ze szkół specjalnych dla umysłowo upośledzonych. Pracownię zwiedzają liczne wycieczki z różnych stron kraju; w ostatnich czasach zaczynają ją również zwiedzać i goście zagraniczni, jak Dr. Rabinowicz, psychiatra i psychotechnik z Leningradu i Dr. Zywe z Teachers College Columbia University z Nowego Yorku.

Pracownia dąży do stałego kompletowania zbioru pomocy do badań, przyrządów i testów, a także do ciągłego uzupełniania swej biblioteki, jako najważniejszego źródła dla orientowania się w rozwoju i postępach pracy na polu psychologii stosowanej. Biblioteka obejmuje obecnie przeszło pół tysiąca tomów literatury specjalnej. Pracownia prenumeruje następujące pisma polskie: *Polskie Archiwum Psychologii*, *Szkola Specjalna*, *Psychotechnika i Ruch Pedagogiczny*; francuskie: *L'Année Psychologique* i *L'Orientation Professionnelle*; niemieckie: *Zeitschrift für angewandte Psychologie*, *Zeitsch. für Pädagogische Psychologie*, *Industrielle Psychotechnik*, *Psychotechnische Zeitschrift* i *Jugend und Beruf*; wreszcie jedno pismo angielskie: *The Journal of The National Institute of Industrial Psychology*, które Pracownia otrzymuje z Londynu jako członek tego Instytutu.